

ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии шӯрои диссертатсионии якдафъаина дар заминаи шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 назди Институту масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (ИМОГЭваЭ АМИТ) дар ҳайати д.и.к., профессор Пулатов Я.Э. (раиси комиссия), аъзоён: д.и.т., профессор Азизов Р.О., доктори фалсафа (PhD) Парвизи Ҳ., ки аз ҷониби шӯрои диссертатсионии якдафъаина дар заминаи шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 таъсис дода шудааст, (протоколи №1 аз 09.06.2023), оид ба мутобикати диссертатсияи **Гулов Аҳлиддин Боймуродович** дар мавзӯи «**Арзёбии захираҳои обӣ ва технологияи обёрии қатрагии боғи себи интенсивии ҷавон дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон**» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои техникӣ аз рӯйи ихтисоси 06.01.02 - Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин

Кори диссертатсионии Гулов Аҳлиддин Боймуродовичро дар мавзӯи «Арзёбии захираҳои обӣ ва технологияи обёрии қатрагии боғи себи интенсивии ҷавон дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои техникӣ аз рӯйи ихтисоси 06.01.02 - Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин баррасӣ намуда, Комиссияи экспертии шӯрои диссертатсионӣ дар назди Институту масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон хулосаи зеринро пешниҳод менамояд.

Кори диссертатсионии унвонҷӯ Гулов Аҳлиддин Боймуродович ба талаботи “Низомномаи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ”, ки аз тарафи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад ва Комиссияи экспертии шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 пешниҳоди ин диссертатсияро барои Ҷимоя зарур мешуморад.

Диссертатсия дар мавзӯи «Арзёбии захираҳои обӣ ва технологияи обёрии қатрагии боғи себи интенсивии ҷавон дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои техникӣ аз рӯйи ихтисоси 06.01.02 - Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин мувофиқат мекунад.

Мубрамияти таҳқиқот. Боғдорӣ яке аз соҳаҳои асосии кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Ин соҳа дар таъминоти аҳоли бо маҳсулоти ғизоӣ ва омодагории ҷойҳои нави корӣ саҳми намоён дорад; таъмини корхонаҳои коркард бо ашёи хом, аз он ҷумла бо мева ба афзоиши иқтидори содиротии давлат мусоидат мекунад.

Барои рушди боғдорӣ дар ҷумҳурӣ шароити мусоиди табиӣ, захираҳои обӣ ва меҳнатӣ мавҷуданд, инчунин имкониятҳои коркард ва содироти маҳсулоти боғпарварӣ ба таври интенсивӣ васеъ карда мешаванд. Аҳоли дар соҳаи боғпарварӣ, ки соҳаи самараноки кишоварзӣ мебошад, таҷрибаи бой дорад.

Дар Тоҷикистон бо мақсади таъмини рушди соҳаи боғдорӣ, таъмин намудани бозори дохилӣ бо мева, афзоиши ҳаҷми маҳсулоти содиротӣ, ноил шудан ба амнияти озуқаворӣ “Барномаи рушди соҳаи боғдорӣ ва

тоқпарварӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2020” қабул карда шуд. Дар ин ҳуҷҷатҳо татбиқи тадбирҳои васеъ оид ба таҷдидсозӣ ва бунёди плантатсияҳои нави серҳосили интенсивӣ ё суперинтенсивии боғҳо пешбинӣ шуда, ҳосили боғҳо аз ҳар га ба 70-80 тонна мева бояд расонида шавад.

Як минтақаи муҳими Тоҷикистон, ки боғдории обёришаванда низ босуръат рушд хоҳад кард, ин болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон мебошад. Дар солҳои наздик масоҳати боғҳо дар ин минтақа бояд зиёда аз 20,0 ҳазор га расонида шаванд, ки дар ин замина ташкили боғҳои муосири интенсивӣ афзалияти бештар доранд.

Дар баробари ин таъмин кардани аҳоли, соҳаи саноат ва обёрии заминҳо дар шароити ҳозира бо захираҳои обӣ ва рушди устувори онҳо дар оянда, бо назардошти афзоиши талабот ба об таҳқиқотҳои гидрологиро дар самти омӯзиши речаи гидрологӣ, баҳодиҳӣ ба сифати захираҳои обӣ ва мувофиқати онҳо барои истифода дар технологияҳои обёрии қатрагӣ, арзёбии гидроэкологии истифодаи оби шохобҳои болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон дар замони ҳозира ва оянда бо технологияҳои гуногуни обёрӣ аҳамити хело муҳим дошта, ба даст овардани ҳосили баланди зироатҳои интенсивии боғдорӣ, истифодаи самараноки об, замин, қувваи корӣ ва манбаъҳои истехсолӣ бо коркард ва татбиқи технологияи обёрии қатрагӣ яке аз самтҳои актуалии таҳқиқоти илмӣ ба ҳисоб меравад, ки барои ҳалли муваффақонаи вазифаҳои гузошташуда имконият медиҳад.

Мақсади таҳқиқоти кори диссертатсионӣ дар таъмини тавозуни гидроэкологӣ дар истифодаи захираҳои об, таҳияи технологияи обёрии боғи себи интенсивӣ, истифодаи устувор ва нигоҳдорӣ ин система ва истифодаи самараноки захираҳои об ва замин дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад

Объекти таҳқиқоти кори мазкур – маҷрои шохобҳо ва заминҳои обёришуда ва обёришаванда дар болооби дарёи Кофарниҳон, боғи себи интенсивии масоҳаташ 10 га, ки мансуб ба ҷамъияти дорои масъулияти маҳдуди «Ситабр Агро» - и хоҷагии таълими Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шохтемур дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон мебошад.

Предмети таҳқиқоти кори зикргардида – Баҳодии гидрологӣ ва гидроэкологии шохобҳои ҳавзаи болооби дарёи Кофарниҳон ва омӯзиши эвапотранспиратсия, тавозуни об ва технологияи обёрии боғи себи ҷавони интенсивӣ дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон ҳангоми обёрии қатрагӣ.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дида мешаванд ва дар бандҳои зерин иникос ёфтаанд:

- баҳодиҳии шароити табиӣ-иқлимӣ ва ноҳиябандии агроландшафти болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон барои ҷойгир кардани боғҳо ва пешгӯии ҳосили онҳо;

- баҳодиҳии шароити гидрологии ташаккулёбии захираҳои обӣ ва баҳодиҳии сифати онҳо барои истифодаи обёрии қатрагӣ;

- таҳлили ҳисобҳои тавозуни об бо мақсади истифодаи гидроэкологии устувор ва истифодаи манбаҳои захираҳои оби болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон барои рушди обёрии заминҳо;

- муқаррар намудани эвапотранспиратсия, меъёри обёрӣ ва қоидаҳои истеъмоли оби боғи ҷавони интенсивӣ дар давраи нашъу намоҳангоми обёрии қатрагӣ;

- муайян кардани расиш, рушд ва ҳосилнокии боғи интенсивии ҷавонҳангоми обёрии қатрагӣ;

- таъсиси минтақаи таҷрибавии технологияи истифодабарӣ, нигоҳдорӣ ва самаранокии иқтисодии системаи обёрии қатрагии боғ дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон.

Арзиши назариявии таҳқиқоти кори диссертатсионӣ муайянсозии равандҳои ташаккулёбии гидрологии шохобҳои болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон вобаста ба сарчашмаи таъминоти онҳо аз захираҳои об. Тақсимоати агроландшафтии қисмати болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон вобаста ба ноҳиябандии ҳарорати ҳаво, боришот, баландии ҷойгиршавии минтақаҳои агроландшафтӣ аз сатҳи баҳр, истифодабарии нури офтоб ва пешгӯии ҳосилнокии боғи себ.

Арзиши амалии таҳқиқот асосноккунии илмӣ ва амалии ташаккул ва истифодаи захираҳои об, бо назардошти таъминоти мувозинати гидроэкологӣ, инчунин таҳияи технологияи инноватсионии таъмини об, дар мисоли обёрии қатрагии боғҳо дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон пешниҳод шудааст.

Муқаррар карда шудааст, ки захираҳои оби болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон барои истифодаи васеи обёрии қатрагӣ мувофиқанд. Барои нигоҳ доштани речаи табиӣ дарёҳо ва устувории гидроэкологии онҳо ҳисобҳои тавозуни об бо назардошти афзоиши майдонҳои истифодаи обёрии қатрагӣ анҷом дода шуданд.

Дар натиҷа исбот карда шудааст, ки сарфаи об ҳангоми обёрии қатрагӣ дар муқоиса бо обёрии ҷўякҳо аз 1,44 то 2,49 баробар кам шуда, ҳосилнокии меваҳои себ то 2,25 маротиба меафзояд.

Мувофиқи натиҷаҳои таҳқиқот гидромодули даҳрӯза ва вобастагии эмпирикӣ барои муайян кардани оғози давраи обёрӣ, вобаста аз таъминоти боришот ба солҳои рушд (1-4 сол) ба даст оварда шуданд.

Аҳамияти амалӣ дар таҳияи пешниҳодҳои мушаххас оид ба рушди обёрии қатрагӣ дар болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон, коҳиш додани ҳаҷми обгирӣ ва кам кардани талафи об, истифода ва нигоҳдорӣ системаҳои обёрии қатрагӣ барои боғи интенсивӣ мебошад. Технологияи таҳияшуда дар масоҳаташ 10 га боғи себи интенсивии ҷамъияти дорои масъулияти маҳдуди “Ситабр Агро”-и шаҳри Ҳисор ҷорӣ карда шуд. Таъсияҳо оид ба натиҷаҳои таҳқиқот ба Институти лоиҳакашии Тоҷикгипроводхоз пешниҳод карда шуданд ва онҳо дар тартиб додани лоиҳаҳои обёрии қатрагии боғи интегнсивӣ дар митақаи Сайёди ноҳияи Данғара истифода бурда шудаанд.

Усули асосии таҳқиқот таҷрибаҳои саҳроӣ буда дар шароити таҷрибавӣ-истеҳсолӣ гузаронида шуд. Дар он речаҳои оби боғи себи ҷавонҳангоми обёрии қатрагӣ, инчунин тамоми амалҳо барои истифода

ва нигоҳдории системаи обёрии қатрагӣ дар масоҳаташ 10 га ва коркарди маълумот бо усули оморӣ-вариатсионӣ омӯхта шуданд.

Саҳми шахсии муаллиф: кор шахсан аз тарафи муаллиф иҷро гардида, дар таҳлили адабиёти илмӣ, пешниҳоди мақсад ва вазифаҳо барои кори рисолаи илмӣ, коркард ва натиҷаҳои ба дастмада, таҳияи хулоса ва муқарароти рисола иборат мебошад. Коркард ва таълифи диссертатсия шахсан аз тарафи унвонҷӯ анҷом дода шуда, натиҷаи таҳқиқот кори мустақилонаи ӯ мебошад.

Кори диссертатсионӣ бо бандҳои зерини шиносномаи илмии ихтисоси 06.01.02 - Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин бо бандҳои зерин мувофиқат менамояд:

1. Таҳқиқот асоснокунӣ ва миқёс намудҳои гуногуни мелиоратсияи замин: обӣ кимиёвӣ, ҳароратӣ, физикию механикӣ, биологӣ. Асоснокунии талабот ба намудҳои гуногуни кофтуковӣ, ки хосияти компонентҳои табииро бо назардошти гуногуни ба онҳо таълуқ доштатавсиф менамоя.

3. Усулҳо ва тарзҳои таҳқиқоти мелиоратсияи замин, таъсири онҳо ба хосияти ҷузъҳои табиӣ, рушд, амалкунӣ ва устувории геосистема (ландшафтҳо). Асоснокунии зарурияти намудҳои комплекси мелиоратсия ва нақши он дар бунёди ландшафтҳои маданӣ, ки дар он ҳамоҳангсозии фаъолияти инсон ва ҳолати табиат, дар бунёди агроландшафтҳои маданӣ, ҳамчун захираи технотабиӣ барқароркунандаи муҳим ва экосистемаи муҳитсозанда.

4. Таҳқиқоти обталабии зироатҳои кишоварзӣ, коркарди речаи обёрӣ ва хушконӣ дар минтақаҳои гуногуни табиӣ, таҳқиқоти ҷиҳатҳои хоси агротехникии зироатҳои кишоварзӣ, системаи зироаткорӣ дар заминҳои мелиоративӣ.

7. Таҳқиқоти тарзҳо ва техникаи обёрӣ ва хушкони замин, тарзҳои пешқадами мелиоратсияи захирасарфақунанда ва табиатҳифзқунанда, бунёди системаи мукаммали муҳандисию мелиоративӣ.

24. Таҳқиқоти тарзҳо ва воситаҳои техникий истифодабарии системаҳои муҳандисии мелиоративӣ ва системаҳои муҳандисии экологӣ, таъмир, азнавсозӣ, автоматикунони кори онҳо, баланд бардоштани эътимоднокии тарзҳои идоракунии оқилонаи онҳо.

Интишороти натиҷаҳои диссертатсия: Дар самти натиҷаҳои диссертатсия 6 мақолаи илмӣ дар маҷалаҳои аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия дода шуда ва 7 мақолаи илмӣ дар маҷмӯи маводҳои конференсияҳо ба таърифи расидаанд. Инчунин, натиҷаҳои илмӣ – таҳқиқотӣ оид ба технологияи обёрӣ қатрагии боғи себи интенсивӣ дар ҷамъияти дорои масъулияти маҳдудии “Ситабр Агро” истифода бурда шуда аст. Тавсияҳо оид ба обёрӣ қатрагӣ аз ҷониби Институти лоиҳакашии Тоҷикгипроводхоз ҳангоми лоиҳакашии системаи обёрӣ боғҳои интенсивӣ истифода бурда мешаванд. Инчунин натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ ҳангоми дарсҳои маърузавӣ ва амалӣ аз фанҳои мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин ва истифодабарии системаҳои гидромелиоративӣ истифода бурда мешаванд.

Дар асоси бандҳои зикргардида Комиссияи Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 лозим медонад, ки кори диссертатсионии Гулов А.Б. қобили қабул буда, пурра асоснок мебошад.

Асолати матни диссертатсия ба 98% баробар мебошад.

Комиссияи экспертӣ тавсия медиҳад:

1. Диссертатсияи Гулов Аҳлиддин Боймуродович дар мавзӯи «Арзёбии захираҳои обӣ ва технологияи обёрии қатрагии боғи себи интенсивии ҷавон дар шароити болооби ҳавзаи дарёи Кофарниҳон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои техникӣ ба ихтисоси 06.01.02 - Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин барои ҳимоя дар шӯрои яқдафъаина дар заминаи шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-059 назди ИМОГЭваЭ АМИТ қабул карда шавад.

2. Ба ҳайси муқаризони расми мутахассисони зерин тавсия дода шаванд:

- Храбров Михаил Юревич доктори илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.02 – Мелиоратсия, барқарорсозӣ ва ҳифзи замин, корманди пешбари илмии шӯбаи мелиоратсияи замини Муассисаи давлатии илмии буҷавии федералии Институту умуми Россиягии илмӣ - тадқиқотии гидротехника ва мелиоратсияи ба номи А.Н. Костяков (МДИБФ ВНИИГиМ ба номи А.Н. Костяков).

- Нурзода Назар Нур – доктори фалсафа (PhD) аз рӯи ихтисоси 6D081000 – Мелиоратсия, таҷдидсозӣ ва ҳифзи замин, муовини директор оид ба илм, таълим ва тайёр кардани кадрҳои илмии Институту боғу тоқпарварӣ ва сабзавоткорӣ Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон.

3. Ба ҳайси муассисаи пешбар Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.Осимӣ дар шаҳри Хучанд таъин карда шавад.

Раиси комиссия:

доктори илмҳои
кишоварзӣ, профессор

Пулатов Я.Э.

Аъзоёни комиссия:

доктори илмҳои техникӣ,
профессор

Азизов Р.О.

доктори фалсафа (PhD)

Парвизи Ҳ.

Имзоҳои д.и.к., проф. Пулатов Я.Э., д.и.т., проф. Азизов Р.О. ва доктори фалсафа (PhD)-ро тасдиқ мекунам.

Котиби илмии шӯрои
диссертатсионии яқдафъаина
дар заминаи шӯрои диссертатсионии
6D.KOA-059, н.и.т., х.к.и.

Кодиров А.С.